

ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Σχεδιάγραμμα Εισαγωγής

Η λατινική γλώσσα

1. ήταν διάλεκτος των Λατίνων,
2. ανήκει στην ινδοευρωπαϊκή γλωσσική οικογένεια,
3. υπερίσχυσε των άλλων διαλέκτων με την επέκταση των Ρωμαίων σε όλη την ιταλική χερσόνησο.

Οι ομοιότητες Λατινικής με την Ελληνική οφείλονται:

1. στην κοινή καταγωγή από την Ινδοευρωπαϊκή,
2. στα πολιτιστικά και γλωσσικά δάνεια του ελληνικού αποικισμού στην κεντρική και κάτω Ιταλία, από τη Νεάπολη και την Κύμη μέχρι τη Σικελία,
3. στην κατάκτηση της ελληνικής Ανατολής από τους Ρωμαίους.

Το πρώτο δάνειο των Ρωμαίων από τους Έλληνες ήταν:

1. το αλφάβητό τους.

Η αρχέγονη λατινική ήταν:

1. λιτή
2. αγροτική.

Η γένεση της ρωμαϊκής λογοτεχνίας

Η ρωμαϊκή λογοτεχνία:

1. δεν είναι αυτοφυής,
2. είναι «παράγωγη»: γεννήθηκε υπό την επίδραση της ελληνικής γραμματείας,
3. έχει ως γενέθλιο χρονολογία το 240 π.Χ.

Ο Λίβιος Ανδρόνικος (Έλληνας αιχμάλωτος πολέμου από τον Τάραντα) το 240 π.Χ.:

1. οργανώνει παραστάσεις θεάτρου με ελληνικά έργα διασκευασμένα στα Λατινικά,
2. μεταφράζει την «Οδύσσεια» του Ομήρου με εντόπιο μέτρο, το «σαντούρνιο» στίχο.

Εποχές της ρωμαϊκής λογοτεχνίας

1. «Αριστοκρατική» αξιολόγηση: η λογοτεχνία διαιρούνταν σε «χρυσό αιώνα», «αργυρό αιώνα» κ.ο.κ. (αντιεπισημονική).
2. Περιγραφική διαίρεση: προκλασική ή αρχαϊκή εποχή (ως το 100 π.Χ.), κλασική (ως το θάνατο του Αυγούστου, το 14 μ.Χ.), μετακλασική εποχή (ως τα μέσα του 3ου αι. μ.Χ.) και Ύστερη Αρχαιότητα.
3. Διάκριση με ιστορικά κριτήρια: δημοκρατική (ως το 31 π.Χ. τη ναυμαχία του Ακτίου), αυγούστεια (ως το 14 μ.Χ.) και αυτοκρατορική εποχή.

Γενικά χαρακτηριστικά της ρωμαϊκής λογοτεχνίας

1. Η στενή συνάφειά της με την ελληνική γλώσσα και γραμματεία.
2. Η σχέση του ρωμαίου λογοτέχνη με το ελληνικό πρότυπο είναι η δημιουργική πρόσληψη (imitatio) και ο ανταγωνισμός (aemulatio).

3. Πραγματοποιείται ανάμειξη χρονικά διαφορετικών προτύπων: οι Ρωμαίοι απομιμούνται ταυτόχρονα ελληνιστικά, κλασικά και αρχαϊκά ελληνικά πρότυπα.
4. Υπάρχει μια ιδιόρρυθμη εξέλιξη των λογοτεχνικών ειδών: η κωμωδία – τελευταίος καρπός των Ελλήνων – είναι το πρώτο είδος που ωριμάζει στη Ρώμη, ενώ το έπος – ο πρώτος καρπός των Ελλήνων – ωριμάζει τελευταίο.
5. Οι Ρωμαίοι αλλοιώνουν ή μεταμορφώνουν τα ελληνικά είδη ή παράγουν νέα είδη.
6. Συντελείται μια προοδευτική εξειδίκευση του ρωμαίου λογοτέχνη σε στενότερο ειδολογικό εύρος.
7. Ο λατινικός γραπτός λόγος εμπλουτίζεται, εξωραϊζεται, ωριμάζει.
8. Η ώριμη ρωμαϊκή λογοτεχνία εμπεριέχει και εκφράζει τον ιδιάζοντα ιδεολογικό πλούτο της ρωμαϊκής κοινωνίας: προβολή πάτριων ηθών (mos maiorum) και υποδειγμάτων (exempla), ρωμαϊκή πολιτεία, θρησκεία και οικογένεια, αρετές όπως η ανδρεία, η πίστη, αποτυπώνονται και προβάλλονται σε όλα τα λογοτεχνικά είδη.

Τα φυσικά χαρακτηριστικά της Λατινικής:

1. στιβαρότητα,
2. λογική και συντακτική οργάνωση,
3. τάση για λιτό.

Η γλώσσα των Ρωμαίων έχει φτάσει σε ένα επίπεδο που την καθιστά κατάλληλη για την παγκόσμια πολιτιστική επικοινωνία.

Κλασική εποχή

1. Η λατινική γλώσσα διαμορφώνεται σε όργανο κατάλληλο να διατυπώσει υψηλής τάξεως έντεχνο λόγο.
2. Η λατινική γλώσσα περνά στο στάδιο υψηλής δημιουργίας και καλλιτεχνικής εκλέπτυνσης.
3. Επιδιώκεται η αρμονική σύζευξη μορφής και περιεχομένου, πλασματικού και πραγματικού.

Η περίοδος εμφανίζει δύο χρονικά τμήματα:

1. περίπου ως το 40 π.Χ.: δεσπάζει ο κικερόνιος λόγος και ανθεί η πεζογραφία,
2. «αυγουστέιοι χρόνοι»: παίρνει τη σκυτάλη η υψηλή ποίηση.

«Κίνημα των Νεωτέρων»:

1. μεταφυτεύεται στη Ρώμη το «μοντερνιστικό ρεύμα» της λογοτεχνικής σχολής του Καλλιμάχου,
2. οι «νεωτερικοί» ποιητές δημιουργούν καλοδουλεμένα ποιήματα με συντομία, σκοτεινό ύφος και λογιότητα,
3. πρόκειται για λυρική και ελεγειακή ποίηση, επύλλια και επιγράμματα.

α. Οι χρόνοι του Κικέρωνα

Ο Ρωμαίος λογοτέχνης:

1. έχει κατακτήσει την εθνική του αυτοσυνειδησία,
2. επικεντρώνει το ενδιαφέρον του στη ρωμαϊκή ιστορία, στη γλώσσα και γραμματεία, στο δίκαιο και τον πολιτισμό του,

3. συμμετέχει έντονα στα εσωτερικά τεκταινόμενα και αυτό αποτυπώνεται στους ρητορικούς λόγους,
4. απογοητεύεται και αυτό τον ωθεί σε μια φιλοσοφική φυγή από την πραγματικότητα.

Πεζογραφία:

Μάρκος Τύλλιος Κικέρων(106-44 π.Χ.)

Έργο:

1. Πάνω από 100 λόγοι με περιεχόμενο πολιτικό ή δικανικό, από τους οποίους σώζονται περίπου οι μισοί.
2. Θεωρητική πραγμάτευση ζητημάτων σχετικών με τη ρητορεία και το ρήτορα.
3. Φιλοσοφικοί διάλογοι (θερμός θαυμαστής του Πλάτωνα).
4. 800 επιστολές που δημοσιεύτηκαν μετά τον θάνατό του.

Χαρακτηριστικά του έργου του:

1. καθαρότητα της έκφρασης,
2. κομψότητα και καλλιέπεια,
3. ζωνρότητα,
4. υφολογικό ύψος.

Βάρρων

1. ο πιο καλλιεργημένος ανάμεσα στους Ρωμαίους,
2. ο καλύτερος γνώστης της λατινικής γλώσσας.

Έργο:

1. πάνω από 600 βιβλία σχετικά με:
2. τη ρωμαϊκή και παγκόσμια ιστορία
3. τη θρησκεία
4. τον πολιτισμό
5. τις καλές τέχνες
6. το θέατρο
7. τους νόμους
8. τις επιστήμες
9. τη γλώσσα
10. τη γεωργία

Γάιος Ιούλιος Καίσαρ (ιστοριογραφία)

1. Ο καλλιτέχνης του είδους των απομνημονευμάτων.
2. Στρατιωτικές αναμνήσεις διατυπωμένες σε καθαρά και λιτά Λατινικά, σε ύφος που ανακαλεί τον Ξενοφώντα.

Κορνήλιος Νέπως

1. Εγκαινιάζει στη Ρώμη την ιστορική βιογραφία.
2. Έγραψε περίπου 25 βιογραφίες διάσημων Ελλήνων και Ρωμαίων, κυρίως στρατηγών.

Σαλλούστιος Κρίσπος

1. Ο πρώτος που μεταφέρει στη ρωμαϊκή λογοτεχνία την θουκυδίδεια ιστοριογραφία ή καλύτερα την ιστορική μονογραφία.
2. Έργο: Η συνωμοσία του Κατιλίνα (De Catilinae Coniuratione).

Ποίηση:

Βαλέριος Κάτουλλος (84-54 π.Χ.)

1. Λυρική και επιγραμματική ποίηση.
2. 116 έξοχα ποιήματα.

Λουκρήτιος (96 – 53 π.Χ.)

Για τη φύση των πραγμάτων (De rerum natura):

1. Σκοτεινό φιλοσοφικό έπος σε 6 βιβλία.
2. Εκτενές ποίημα.
3. Κοσμολογικού περιεχομένου.
4. Κήρυγμα κατά της δεισδαιμονίας, του φόβου του θανάτου και της μεταφυσικής καταπίεσης.
5. Ένας ύμνος του Έρωτα και της Αφροδίτης.

Βάρρων

Μενίππειες σάτιρες (Satutae Menippeae):

1. 150 βιβλία,
2. διακωμωδεί και σχολιάζει τα πάντα,
3. συνδυάζεται αρμονικά ο ποιητικός με τον πεζό λόγο.

β. Αυγούστειοι χρόνοι (40π.Χ.-14μ.Χ.)

1. Ο αυγούστειος ποιητής συνδέει την καλλιμαχική αυτάρκεια με το σύγχρονο πολιτικό γίνεσθαι.
2. «πατρωνεία»: Ο Αύγουστος και ο Μαικήνας υποστηρίζουν οικονομικά και συσπειρώνουν σε λογοτεχνικούς κύκλους κορυφαία ταλέντα με την απαίτηση στράτευσης στο ιδεολογικό πρόγραμμα του Αυγούστου.

Ποίηση:

Πόπλιος Βεργίλιος Μάρων (70 – 19μ.Χ.)

«Εθνικός ποιητής» των Ρωμαίων.

Έργο:

1. Αινειάδα:
 - συνδυασμός Ιλιάδας και Οδύσσειας,
 - θέμα η αναχώρηση του Αινεία από την Τροία, οι περιπλανήσεις του και η εγκατάστασή του στο Λάτιο,
 - εθνικό έπος των Ρωμαίων.
2. 10 βουκολικές Εκλογές (λογοτεχνικό πρότυπο ο ελληνιστικός Θεόκριτος).
3. 4 βιβλία Γεωργικών (πρότυπο: ο αρχαϊκός Ησίοδος).

Κόιντος Οράτιος Φλάκκος (65π.Χ.- 8μ.Χ.):

1. «άριστος τολμητίας των λέξεων»
2. «πρώτος αυτός μετέφερε το αιολικό άσμα» στη Ρώμη.

Έργο:

1. Επωδοί (πρότυπο ο ιαμβογράφος Αρχίλοχος).
2. Ωδές (πρότυπα: οι λυρικοί Αλκαίος, Ανακρέοντας, Πίνδαρος, Σαπφώ).
3. ρωμαϊκή σάτιρα (Sermones).
4. «ευρετής» του είδους της ποιητικής επιστολής: Epistulae.
5. Ύμνος της Εκατονταετίας (Carmen Saecularae).

Κορυφαίοι Ρωμαίοι ελεγειακοί:

1. Τίβουλλος (περ. 50 -19 π.Χ.): ο πιο καθαρός και κομψός.
2. Προπέρτιος (περ. 50 – γέννηση Χριστού): πρωτότυπος, σκοτεινός και σύγχρονος.
3. Οβίδιος (43 π.Χ.-17 μ.Χ.): πνευματώδης και ελευθερόστομος.

Οβίδιος

1. Επινόησε και καλλιέργησε νέα ποιητικά είδη:
2. πλαστή μυθολογική ποιητική επιστολή :Ηρωίδες (Heroides).
3. καλλωπιστικό έπος : Καλλυντικά του προσώπου (Medicamina faciei).
4. «αιτιολογικό» εορτολόγιο (Fasti).
5. ποίηση της εξορίας: Θλιβερά (Tristi) και Επιστολές από τον Πόντο (Epistulae ex Ponto).
6. Μεταμορφώσεις (Metamorphoseon libri): έπος 15 βιβλίων και 12.000 στίχων.

Πεζογραφία:

Τίτος Λίβιος (59 π.Χ. -19 μ.Χ)

1. Ab urbe condita: 142 βιβλία. Πρόκειται για την ιστορική διαδρομή της αιώνιας Πόλης από την ίδρυσή της έως το 9π.Χ.
2. “mos maiorum”, “pietas”, “virtus”: έννοιες που διατρέχουν την ιστοριογραφία του.

Βιτρούβιος

1. Για την Αρχιτεκτονική (Ob architectura): εξειδικευμένο σύγγραμμα.
2. Αποδεικνύει τις προχωρημένες αρχιτεκτονικές γνώσεις και ευαισθησίες της εποχής.